

האם ניתן להיות עניו בלי לזוטר על הכבוד?

לדעת את כל הש"ס בלילה אחד, אבל בלי לזוטר על שעות השינה... למצות כל הנאה אפשרית בטווח הקצר, עם חלומות על גדלות בטווח הארוך...

לא מבינים שאי אפשר לתפוס את החבל בשני קצותיו, החלומות הסותרים הללו מושכים את האדם לכיוונים שונים, עד שהוא קרע ומתבלבל, ומאבד את שיקול הדעת.

ולכן כאשר אליהו הגיע להר הכרמל, תחילה פנה בקריאה לעם ישראל שלא לפסוח על שני הסעיפים - ולבחור מהי האמת שעבורה כדאי להתאמץ, להשקיע את כל הכוחות.

ברגע שיש סדר עדיפויות ברור - ובחרים בטוב - אפשר להתמקד בו, ולהשקיע את כל הכוחות, לפעול נכון - וללכת אחרי ה' הוא האלוקים!

נתגלגל חוץ לתחום נפל עליו גל או נשרף תרומה ונטמאת מבעוד יום - אינו עירוב, משחשיכה - הרי זה עירוב, אם ספק - ר"מ ור' יהודה אומרים הרי זה חמר גמל. [לה.]

ומפרש"י: נמצא זה מושכו כאן לילך וזה מושכו לכאן, כאדם המנהיג חמור וגמל, שהחמור הולך לפניו, וזה מנהיגו, והגמל הוא מושך, וצריך לפנות לפניו ולאחוריו.

הגאון **רבי יוסף יוזול הורביץ** ז"ל [הסבא מנובהרדוק] משתמש בתיאור הזה להמחיש איך אנו נראים, כאשר נגררים אחרי הרצונות המנוגדים שהיצר מושך אותנו אליהם.

אדם רוצה להיות עניו, אבל לא מוכן לזוטר על הכבוד כמלוא נימא... חושב להצליח במילוי שאיפותיו הרוחניות, יחד עם הרדיפה אחרי הגשמיות.

להקדיש זמן בר"ה - להתבונן במהות היום

כיוון שיש כאן לימוד לעיקר יסוד המצווה הזו - שצריך לזכור שהוא יום דין, וישוב בתשובה שלמה.

ואע"ג שאי"ז לעיקובא, שהרי התוקע לשיר יצא [ר"ה כ"ח]. ומצוות אי"צ כוונה, מ"מ כוונת המצווה להתעורר ע"י השופר לתשובה שלמה.

באמת הרמב"ם אפילו שאין דרכו בכך, יצא מגדרו לבאר את טעם המצוה - אפילו שבהתחלה כתב שהיא גזירת הכתוב.

הענין הוא - היות שמעיקר הדין יוצאים יד"ח בלא כוונה, לכן הקדים לומר שהוא גזירת הכתוב.

אבל מפני שטעם המצווה נרמז בפסוקים עצמם, ראה לפרש ולפרט את הטעם - ולקרוא: "עורו ישנים משנתכם, ונרדמים הקיצו מתרדמתכם, וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם!"

"הביטו לנפשותיכם והיטיבו דרכיכם ומעלליכם ויעזב כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה".

אמר רבה כי הוינן בי רב הונא איבעיא לן מהו להזכיר של ראש חדש בראש השנה כיון דחלוקין במוספין אמרינן או דילמא זכרון אחד עולה לכאן ולכאן. [מ.]

ובתוספות פירש - זכרון אחד עולה. דבראש השנה כתיב 'זכרון תרועה'.

הנה כיוון שהמצווה היא להריע בפועל - יש להבין מדוע נכתב בלשון 'זכרון תרועה'!

הגאון **רבי נפתלי צבי יהודה ברלין** זצוק"ל אומר שרואים מהפסוק שיש צורך 'לזכור' ביום הזה שהוא יום דין.

כל אחד צריך לעצור מכל עיסוק אחר, במשך איזו שעה במהלך היום הגדול - ולהתבונן במהות היום ומה המשמעות שלו.

הגאון **רבי ירוחם אולשין** שליט"א מבאר עפ"י דבריו מדוע התורה הקדימה לקרוא לו 'זכרון תרועה' [בפרשת אמור] קודם שקראה לו 'יום תרועה' [בפרשת פנחס]?

ראוי לבקש הנחה בשכר לימוד?

נענה ואמר - אותו הסכום שהיה יכול לקבל עליו הנחה ולא ביקש - אינו 'הוצאות תלמוד תורה', אלא הוצאות אי נעימות, נדיבות או עצלות!

ולכן ראוי להתמקח ולשלם רק את מה שבאמת הכרחי - ורק הוא מוגדר הוצאה מחוץ לחשבון! ואם רוצה בנדיבות לב לתת ולהעניק למלמד מעבר למה שנדרש, ע"ז לא הובטח לו שיחזירו לו הוצאותיו.

[א"ה - ת"ח אחד הביא לכך ראייה, מהמ"ב שכתב שאם מייקרים את מחירי הדגים, יש לתקן שלא יקנו עד שירד המחיר עי"ש, ולא אומרים שהר"ז 'הוצאות שבת'...]

כי אתא רבי יצחק תני איפכא כולה מתניתין קשיא נכרים אנכרים קשיא חכם אחכם נכרים אנכרים לא קשיא הא בפרה גבנא הא במרי דמתא חכם אחכם לא קשיא הא במותיב פירקי הא במקרי שמע. [לו:]

בערוך פירש שהאדם בורח מה'מקרי שמע' - כיוון שהוא בא לתבוע מנו את שכר הלימוד.

מרו הגאון **רבי יעקב ישראל קנייבסקי** זצוק"ל נשאל האם ראוי להתאמץ להשיג הנחה בשכר לימוד של בניו?

או אולי היות שהוצאות תלמוד תורה הם מחוץ לחשבון - אין בכך שום תועלת, כיוון שמילא שכר הלימוד מחוץ לחשבון?

אם מזוטר לומר 'פיטום הקטורת' - כסגולה לעשירות?

ענה מרוך שהדין הוא כמו שמצינו לגבי הסגולה של 'נטילת ידים בשפעי' - שכתב המ"ב לעשות זאת לשם מצוה, והסגולה ממילא תבוא.

אמנם אם עשה לשם סגולה אין בזה איסור - כי כל האיסור הוא רק כשאומרים ד"ת בצורה של לחש על מכה, אבל כשעושה דבר טוב - ורק חושב גם על הסגולה אין בזה איסור.

ת"ר ג' דברים מעבירין את האדם על דעתו ועל דעת קונו, אלו הן: עכו"מ, ורוח רעה, ודקדוקי עניות וכו'. [מ"א:]

מרו הגר"ח **קנייבסקי שליט"א** נשאל האם מותר לאדם לומר 'פיטום הקטורת' - כסגולה לעשירות, או שיש בו חשש איסור מצד 'אין מתרפאים בתלמוד תורה'?

בעטיית - כל מעשה יש לו היקף של שנה

אחד' או 'שעה אחת'.

לעומת זאת מעשים טובים שעושים בעשרת ימי תשובה, הם מעשים עם היקף של "שנה".

אדם שמתפלל שמונה עשרה בעשרת ימי תשובה ואומר "זכרנו לחיים", אין הכוונה שהוא עומד עכשיו ומתפלל, אלא למעשה הוא תופס עכשיו את כל השנה כולה ומתפלל, העוצמה העצומה של המעשים טובים ושל התפילה בעשרת ימי תשובה - תופסת את כל השנה.

מובן אם כך מדוע אין צורך להזכיר את ראש חדש, כיון שכל השנה כולה נכללת ביום הזכרון.

אמר רבה כי הוינן בי רב הונא איבעיא לן מהו להזכיר של ראש חדש בראש השנה. [מ.]

הגמרא מסתפקת האם מזכירים ראש חודש בתפילת ראש השנה, ומסקנת הגמרא שלא מזכירים במיוחד את ראש חודש, כיוון שכאשר אומרים בתפילה "יום הזכרון הזה", אותו זכרון עולה גם לראש חודש.

וצריך להבין מדוע האיזכור של 'יום הזכרון הזה' - מזכיר את ראש החודש?

הגאון **רבי שמשון דוד פינקוס** זצוק"ל מביא את הסברו העמוק של הגר"א ב'אדרת אליהו' - שהיסוד הוא שבמשך כל השנה אדם שעושה מעשה טוב - יש למעשה הזה תוקף של 'יום

העולם מלא מלאכי רחמים - שתפקידם להציל את האדם מחטאים

שאינו לעשיר ולחכם ולהתנפאר ולהתגאות במעלותיהם - אלא אדרבא 'בזאת' - בגלל המעלות הללו עצמם הם צריכים להודות ולהלל לבורא יתברך.

על החכם לדעת שכל חכמתו היא רק מיד ה' בעצמו, כל קורטוב חכמה ניצק למוחו ישר מאת ה'.

ועל עשיר להכיר שכל ממון שהתגלגל לידו הוא תוצאה של רחמי ה' - שבא להקל עליו ולהציל אותו מנסיון העוני.

העולם מלא מלאכי רחמים - שתפקידם הוא להציל את האדם מעוונות וחטאים, כמו המלאך שנשלח להציל את בלעם מלקלל את ישראל.

שהרי ה' רוצה לעזור לשבים אפילו מעבר למה שיד טבעם משגת - כך שאם ניתן לאדם רווחה כלכלית - היא נועדה רק כדי לסייע לו להתיישב בדעתו, ולעשות רצון קונו.

ת"ר ג' דברים מעבירין את האדם על דעתו ועל דעת קונו, אלו הן: עובדי כוכבים, ורוח רעה, ודקדוקי עניות, למאי נפקא? מינה למיבעי רחמי עליהו. [מ"א:]

הנה ידועים דבריו של הרמח"ל [מס"י פ"א] "כי כל עניני העולם בין לטוב בין למוטב - הנה הם נסיונות לאדם, העוני מצד אחד והעושר מצד אחר".

אך כאן משמע שנסיון העוני יותר קשה - ויש להתפלל שלא להגיע לידי נסיון זה.

עפ"י הסביר הגאון **רבי ירוחם הלוי ליבוויץ** זצוק"ל [המשגיח ממיר] את הפסוק [בירמיה ט' - כ"ב] כה אמר ה' אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל הגבור בגבורתו אל יתהלל עשיר בעשרו. כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידע אותי וגו'."

לאכול סעודת שבת לתיאבון

ואכן הביה"ל [ס"י רמ"ט ס"א] מעורר שלא טוב נוהגים האנשים שאוכלים מזונות בקידוש של שחרית, ובקידוש הזה אין מקיימים מצות "סעודת שבת", אלא רק קידוש במקום סעודה, ואח"כ כשאוכל את הסעודה כבר אינו לתיאבון.

[אבל להגר"א מיני תרגימא לא מועיל אפילו לענין קידוש במקום סעודה].

חל להיות תשעה באב בערב שבת מביאין לו כביצה ואוכל כדי שלא יכנס לשבת כשהוא מעונה. [מ"א.]

לכאורה בגמרא שבת [ק"ט]. משמע להיפך - שמואל אמר ש'וכבדתו מקיימים ע"י שמאחר את הסעודה, ופירש"י שכך הוא מתאוה לאכול.

מבאר **מרן הגרא"ל שטינמן** זצוק"ל ששמואל לא התכוון שהאדם יתענה, אלא רק לאחר מעט את הסעודה כדי לעורר את התיאבון.

מעלת היוזם השני של ר"ה

ואילו היום השני שנתקן ע"י חכמי ישראל נועד רק לטובת כלל ישראל, יסודה של תקנה זו - והסכמת שמים אליה - כולה חסד עצום כלפי ישראל.

כיון שביום זה לא מתרבה חרון אף - כמו שאמרו על מלך שדנים אותו קודם לכולם, ואכן הקדימה של מלך נלמדת מהפסוק שבו נרמזים שני ימים של ר"ה - "לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל דבר יום ביומו" [מלכים א' ח' נ"ט].

משום כך ישראל לובשים לבנים ומתעטפים לבנים ומגלחין זקנם ומחתכין צפרניהם ואוכלין ושותין ושמחים בר"ה, לפי שידעין שהקב"ה יעשה להם נס.

דתינא מודים חכמים לר"א בר"ה שהיה ירא שמה תתעבר מערב אדם שני עירובין ואומר עירובי בראשון למזרח ובשני למערב בראשון למערב ובשני למזרח עירובי בראשון ובשני כבני עירי עירובי בשני ובראשון כבני עירי ר' יוסי אוסר.

הנה אנו נוהגים תמיד שני ימים ראש השנה, מפורסם בענין זה בשם הסה"ק שהיום הראשון של ר"ה הוא דינא קשיא, והיום השני - דינא רפיא.

הגאון **רבי איזיק שר** זצוק"ל אומר שההבדל ביניהם הוא - שביום הראשון 'כל באי עולם עוברים לפניו' - המשפט הוא גם לאומות העולם.

ניתן להשתתף בהוצאת העלון בדורים פלוס
באמצעות 'נוה אריה' - פנינים מאירים

לתגובות הערות והארות וכן לקבלת הגיליון במייל
ניתן לפנות: peninim88@gmail.com
הפנינים מלוקטים וערכים בשינויי עריכה וקיצור נדרשים

לע"נ הר"ר פנחס אליהו ולדשיין זצ"ל בן הר"ר גרשון שליט"א